

Sluttrapport Fotoutstillingen

”Mer enn ingenting”

Rådhusplassen, Oslo 3. september - 31. oktober 2009

Et forebyggende helsetiltak finansiert med Extra-midler fra Helse og Rehabilitering.

Søkerorganisasjon: Norges Blindforbund

Prosjektleder: Dhita Siau

Prosjektnummer: 2008/1/0281

Forord

Denne rapporten beskriver planleggingen, gjennomføringen, etterarbeid, budsjett samt videre planer for fotoutstillingen ”**Mer enn ingenting**”, som ble finansiert som et forebyggende tiltak av Stiftelsen Helse og Rehabilitering i 2009.

Fotoutstillingen som beskriver hvordan svaksynte personer ser, ble åpnet 3. september på Rådhusplassen i Oslo av byens borgermester Fabian Stang og Barne- og Likestillingsminister Anniken Huitfeldt. Utstillingen sto her frem til 31. oktober 2009. I følge tall fra liknende utstillinger på samme plass, regner man at over en million besøkende har sett utstillingen.

Utstillingen involverte fotografene Knut Bry, Tom Sandberg, Per Heimly, Erle Kyllingmark, Marcel Lelienhof, Guri Dahl, Julie Pike, Anton Soggiu, Damian Heinisch, Lisa Westgaard, Johs Bøe, Bård Ek, Rune Bendiksen, Espen Lystad, Johannes W. Berg, Siren Lauvdal, Pia de Mailly og Johan Brun, samt Norges største kunstmaler, Edvard Munch.

Stor takk til alle fotografene som gjorde en fantastisk jobb, og til Magne Bruteig, konstituert leder på Munch-museet for vederlagsfritt bruk og reproduksjon av de unike bildene.

Prosjektet har vært enormt, og involvert over et hundre personer. Jeg ønsker likevel å rette en spesiell takk til de svaksynte deltakerne i prosjektet, som bidro med å vise fotografene hvordan deres verden ser ut. Stiftelsen Helse og Rehabilitering for å tro på prosjektet å gi oss muligheten til å gjøre det, samt våre samarbeidspartnere i Megaprint, 360 graders produktdesign, Printmatic TM, Norsk Form, Øyelege Sigmund Spetalen, forsker Johnny Nersveen, kunsthistoriker Robert Meyer og designer Aranya Rusli. Uten deres hjelp ville ikke dette prosjektet vært gjennomførbart.

Sammendrag

Få mennesker vet at det finnes mange forskjellige måter å se på. At det finnes utallige variasjoner i mellom det å se "alt" eller "ingenting". Som synshemmet opplever man stadig å bli misforstått eller t.o.m. å ikke bli trodd. Vonde kommentarer som "Han der er ikke mye blind! Han bare later som!" er dessverre ganske vanlig, og er direkte følger av folks uvitenhet rundt synshemninger. Slike feilaktige forutanelser er også store bidrag til at mange synshemmede isolerer seg, og finner det vanskelig å integrere seg i samfunnet.

Vi ønsker med denne utstillingen å spre kunnskap om synshemninger og vise forskjellige måter å se på. Gjøre allmennheten oppmerksom på hvilke forskjellige utgangspunkt folk har for deltakelse og kommunikasjon.

De 18 forskjellige fotografene som deltok i prosjektet har gjort tolkninger av hvordan verden ser ut gjennom svaksynte øyne. De har jobbet sammen med svaksynte personer med den aktuelle øyelidelsen og har måttet jobbe med "svaksynte kameraer" gjennom bruken av simuleringsfiltre, som skulle gjenskape persepsjonen til den svaksynte. Fotografen var imidlertid fri til å lage sluttproduktet på sin egen måte.

Nettopp det høye kunstneriske innholdet gjør denne utstillingen spesiell, og gir oss en helt annen kontakt med publikum enn f.eks. tradisjonelle holdningskampanjer. Det at utstillingen vises på store offentlige plasser gir den enorme besøkstall og vi når ut til folket med budskapet vårt. Utstillingen har også fått massiv pressedekning i aviser, magasiner, nettsider, TV og radio.

Utstillingen har vakt interesse både nasjonalt og internasjonalt. Flere sponsorer har kontaktet oss for videre samarbeid i årene fremover.

Innholdsfortegnelse

- s. 5..... Kapittel 1. Bakgrunn og målsetting
- s. 6.....Kapittel 2. Gjennomføringen
- s. 9 ....Kapittel 3. Resultat og resultatvurdering
- s. 11.....Kapittel 4. Oppsummering

For bilder og ytterligere informasjon se www.blindforbundet.no/mereningenting

Kapitel 1. Bakgrunn og målsetting

"Hva ser den som ikke ser?" Som sterkt svaksynt, og etter å selv ha opplevd hvor vanskelig det kan være å gjøre sin problemstilling forstått, var målet med prosjektet å spre kunnskap og innsikt om emnet til allmennheten.

I løpet av prosessen dukket imidlertid et annet viktig perspektiv opp, nemlig de synshemmedes egen identifisering til sin synshemming. Det å sette fokus på hva synshemmede faktisk ser, har gitt mange synshemmede en positiv a-ha-opplevelse, og en følelse av at man ikke er alene om å oppleve verden på ganske så merverdige måter.

Gjennom å få presentere utstillingen på selveste Rådhusplassen, nådde vi ut til enorme mengder mennesker, både synshemmede og seende, og tilbakemeldingene har vært formidable.

Utstillingen er blitt både vakker og tankevekkende, og kombinerer folkeopplysning og kunst på en delikat måte. Det at man får muligheten til "å se gjennom andres øyne" gjør utstillingen spesiell, og oss bekjent, den første i sitt slag. Kanskje er det nettopp publikums spontane reaksjoner, kommentarer og oppriktige engasjement som gjør denne utstillingen så unik. Det er tydelig at synsproblematikk berører mange. Går man rundt på plassen hører man stadig kommentarer som: "Kom å se barn! Sånn er det pappa ser når han tar av seg brillene!" eller "La oss se om vi finner sykdommen til tante! Hva var det den het nå igjen?" Eller som tenåringen med skateboard under armen sa: "Jeg blir redd jeg av å se alt som kan hende meg!!"

Denne vakre lille samtalen utspilte seg mellom en ung gutt med fullstendig fargeblindhet (akromatopsi) og en av våre medarbeidere. Den er i utstillingen beskrevet med bilder av Tom Sandberg. Gutten stoppet opp ved et av monterne og utbrøt forbløffet til sin kamerat. "men her er jo min sykdom også!"

"Ja, det har jeg lurt på" spurte vår medarbeider. "Hvordan opplever egentlig du farger? Hvordan vet du for eksempel hvilken farge det er på genseren din?"

"Den er blå vel" svarte gutten freidig " akkurat som himmelen er blå."

Og hva med capsen din, vet du hvilken farge det er på den?"

"Ja, den er grønn sånn som gresset der borte."

Så selvfølgelig, men allikevel så tankevekkende. Og slik fortsetter utstillingen å forbløffe både seende og synshemmede.

Kapitel 2. Gjennomføring

Ettersom et slikt prosjekt ikke var gjort før brukte vi de første månedene på å kartlegge hvordan prosjektet skulle løses på best mulig måte. Vi måtte ta hensyn til hva som ville gi best mulig resultat, i forhold til det organisatoriske, budsjettmessige, det informative og ikke minst det kunstneriske innholdet.

Styringsgruppen ble satt sammen i februar 2009, bestående av: Kristin Ruud (leder informasjonsavdelingen), Grethe Lyngedal (Inntektsavdelingen), Thomas Haugen (Rehabiliteringsavdelingen) og Dhita Siau (prosjektleder).

Det ble avholdt styringsgruppemøter annenhver torsdag i perioden februar til august. Styringsgruppa fungerte bra og utførte sin rolle som prosjektets øverste organ. Styringsgruppa bidro med innspill, støtte, kunnskap og ressurser på forskjellige områder.

Referansegruppen ble satt sammen i løpet av perioden januar til mars. Referansepersonene var viktig for kvalitetssikringen av prosjektet. Etter å ha oppsøkt flere personer fikk vi til slutt et svært godt team med svært dyktige og rutinerne fagpersoner.

-Medisinsk referanse: Sigmund Spetalen, Øyelege ved Huseby kompetansesenter for blinde og svaksynte.

-Optikk: Arnulf Myklebust, Optiker ved Huseby kompetansesenter.

-Persepsjon: Johnny Nersvein, Første amanuensis i lys og universell tilpasning v/ høyskolen i Gjøvik og Oslo.

-Fototeknikk: Fotograf Bård Ek

Kunstnerisk innhold: Robert Meyer, kunsthistoriker og kurator

1. Fotofiltre

Etter å ha rådført oss med øyelege Sigmund Spetalen og optiker Arnulf Myklebust, satte fotograf Bård Ek igang arbeidet med å utvikle forskjellige glassfiltre som skulle kunne simulere hvordan svaksynte ser, og som i tillegg var av tilstrekkelig fototeknikk kvalitet. Vi bestemte oss for 8 forskjellige synshemninger. Filtrene var ferdig utviklet i midten av mars.

2. Fotografer og ledsagere

Neste skritt var å få tak i fotografene og "ledsagere", svaksynte personer som kunne fortelle fotografen hvordan de ser.

Utfordringen her var å finne "ledsagere" med forskjellige synshemninger, som i tillegg var gode fortellere, som kunne inspirere fotografene. Vi mente at dette var

helt essensielt for kvaliteten av bildene, da den svaksyntes historie ville være utgangspunktet for fotografens forståelse for oppgaven.

Det var også en utfordring å finne fotografer med særegne uttrykk og som matchet med sin svaksynte ledsager. Teamene ble slik:

Fotograf Knut Bry og Magnus Kjesrud (Papille hypoplasi, jobber i IBM)

Fotograf Erle Kyllingmark og Gry Berg (RP, jobber i Adaptor)

Fotograf Christian Houge og Sverre Fuglerud (uskarpt syn, leder interessepolitisk avdeling. NBF)

Fotograf Guri Dahl og Astrid Mansrud (tørr AMD, svært aktiv pensjonist)

Fotograf Espen Lystad og Håkon Gisholt (RP, politimann)

Fotograf Anton Soggiu og Inger Marie Aas (Stargarts sykdom, jobber på Huseby)

Fotograf Bård Ek og Øystein Hanve ("omvendt" RP, psykolog)

Fotograf Per Heimly og Dhita Siau (Lebers, prosjektleder)

Fotograf Rune Bendiksen og Dhita Siau (Lebers og 2 barnsfar og prosjektleder)

Fotograf Johannes W. Berg og Trygve Ødegaard (Hemianopsi, (lærer v/ UIO, dataingenør)

Fotograf Marcel Lelienhof og Inger Østvold (Våt AMD, mor til 2 barn, hjemmeværende)

Fotograf Siren Lauvdal og Inger Østvold (Våt AMD). Fotografen fikk av praktiske årsaker kun lytte til et intervju prosjektleder hadde gjort av Inger på MP3.

Fotograf Tom Sandberg fikk lytte til utdrag fra boken "De fargeblindes øy" av Oliver Sachs og Knut Nordby

Andre fotografer som medvirket men som ikke fikk en dedikert "ledsager"

Lisa Westgaard (tok for seg Glaukom)

Damian Heinisch (tok for seg diabetes retinopati)

Julie Pike (tok for seg Diabestes Retinopati)

Johs Bøe (lånte ut bilder fra sine tidligere arbeider)

3. Munch-bildene

I tillegg fikk vi presentert tegninger/akvareller av selveste Edvard Munch.

Det var under et besøk hos kunsthistoriker Robert Meyer, at han viste meg et utdrag fra Arne Eggums bok "Munch og fotografiene". Der sto det om en periode der Munch selv var synshemmet, og hadde malt, tegnet og beskrevet dette synstapet, frykten og opplevelsen av å miste synet.

Vi kontaktet Munch museet, v/ Magne Bruteig, konstituert leder for Munch Museet, som responderte svært positivt til prosjektet. Vi fikk komme på museet å velge ut hvilke bilder vi ønsket å bruke. Munch museet reproduserte bildene digitalt for oss og ferdigstilte de til trykk, vederlagsfritt. De frafalt også retten til "royalties" ved evt. bruk i produkter for salg, som kataloger, kalendere, postkort etc.

4. Utvikling av monterne.

Etter tegninger fra 360 grader produktdesign v/ Magnus Andersen ble monterne produsert hos Autogen AS. Autogen AS gjorde totalt sett en god jobb, men på grunn av misforståelser ble prosjektet påført noen ekstra kostnader.

5. Trykk

Megaprint var en svært god samarbeidspartner, profesjonelle og forutsigbare. En kjempemessig serviceholdning gjorde at selv i sluttspurten med trykk som måtte leveres dagen før utstillingens åpning, holdt de hodet kaldt og leverte en kjempejobb.

Prosjektets layout ansvarlig Aranya Rusli gjorde også en fantastisk jobb, med en layout og komposisjon som balanserte det informative med det kunstneriske uttrykket. Utstillingen ble som vi håpet på, både en høyverdig kunstutstilling og en informativ kampanje.

6. Montasje

Prosessen med å montere trykkene i monterne ble grundig undervurdert. Takket være en kjempedugnad fra gode venner fikk vi montert opp utstillingen. Dette skyldtes også at det var første gang vi monterte disse monterne og vi måtte finne ut av arbeidsprosedyrene og teknikkene fra scratch. Dette er kunnskap vi nå har tilegnet oss og som vi nå kan utføre til minst halvparten av tiden.

7. Lyd og lyssetting

Lydkulissene ble laget av Tore Gjedrem alias Tore Jazztobakk, en velkjent musikkprodusent i det norske elektronikamiljøet. Dette arbeidet gikk smertefritt og lydene som komplimenterer hvert monter, er både morsomme og gir en ekstra dimensjon til utstillingen.

Etter å ha testet forskjellige lyskilder, kom vi frem til at en arbeidslampe fra Biltema gjorde den beste jobben. Denne hadde riktig IP-verdi, (godkjennelse for utebruk), og lyste godt og brukte lite strøm. Dette gjorde at vi kunne lys- og lydfeste totalt 21 montre på en 16 ampers kurs, totalt ca 3600 W.

Vi var også så heldig å få skuespiller Aksel Hennie til å lese inn introduksjonsteksten på lyd.

8. Åpningsdagen

Åpningsdagen ble hektisk, og dessverre var ikke alle monterne ferdigmontert til åpningen kl 14.00, men de kom opp i løpet av dagen. Det ble likevel en verdig åpning med både ordfører Fabian Stang og likestillingsminister Anniken Huitfeldt til stede.

Arrangementet på Pascal gikk veldig fint, med gode innlegg fra fotografene og noen av ledsagerne. Kveldsarrangementet med konserter på Rådhusplassen regnet dessverre bort, men alt i alt ble det en flott åpningsdag.

9. Pressedekning og publikum.

Det har vært god pressedekning og stor interesse rundt utstillingen. Liste over medier som har dekket utstillingen finnes på vår nettside:

www.blindeforbundet.no/merenningingting

10. Hærverk og skader

Det er blitt tagget på 2 av bildene og 2 ganger er flere av monterne blitt ramponert.

Monterne har store bildeflater av plexiglass i smale rammer. Det gjør at bildene lett løsner og bøyes ut før de knuser eller sprekker. Etter hærverk har det derfor vist seg at montrene er relativt enkle å reparere.

11. Modifikasjoner og mangler.

Noen modifikasjoner bør gjøres for å lette håndteringen av montrene før videre bruk eller utleie.

12. Samkjøring internt i Norges Blindforbund

Blindeforbundet er en stor organisasjon, med mange avdelinger og mange ansvarsområder. Forbundet besitter store ressurser, vid kompetanse og stor slagkraft, men det er en utfordring å få samkjørt alle ledd i en så stor organisasjon.

Som prosjektleder mener jeg at det interne samarbeidet har fungert bra, men jeg mener at prosjektet har et langt større potensiale og kan gagne forbundet og blindesaken i enda større grad. Prosjektet har et potensiale som virkemiddel både for internasjonal avdeling, inntektsavdelingen, interesse politisk og sist men ikke minst for informasjonsavdelingen og dens arbeid med å spre folkeopplysning.

Kapitel 3. Resultater og resultatvurdering

Fotoutstillingen "Mer enn ingenting" var et stort forebyggende tiltak og det kulturelle prosjektet som mottok størst støtte i Norges Blindforbund i 2009. Med dette følger også et stort ansvar og høye forventninger rundt resultater og nytteverdi.

Det er derfor med stor glede at jeg kan rapportere at prosjektet har vært svært vellykket og at vi har kunnet innfri så å si alle de målsetninger vi satte oss i prosjektsøknaden. Prosjektet lever fortsatt i aller beste velgående og gjør seg gjeldende på mange fronter. Vi får stadig henvendelser om samarbeid fra privat sektor og utstillingen er allerede blitt oppført i Drammen og Fredrikstad, med midler fra eksterne sponsorer.

Vi har også klart å få frem budskapet vårt til mange forskjellige samfunnsgrupper.

1. Kunst og fotomiljøet

Foto- og kunstinteresserte har fått vite om utstillingen gjennom f. eks nettsidene foto.no og fotografi.no, Tinagent.no, Natt og Dag, Dagsavisen, Kulturnatt Oslo, RadioNova. Også skoleklasser innenfor kunstfag har vært på ekskursjon til utstillingen for å lære om fotokunst og formidling av budskap. Dette er helt nye miljøer som vi vanligvis ikke når så lett.

Utstillingen er også blitt invitert til fotokunsthifestivalen i Kristiansund i 2010.

2. Fagmiljøet/ Medisinsk miljø

Spesielt gledelig er det at det medisinske og faglige miljøet har vist stor interesse for utstillingen. En dag var hele øyeavdelingen fra Ullevål sykehus for å se utstillingen. De ønsket å lære mer om sine pasienters persepsjon. Som en av sykepleierne uttrykte "Tenk at jeg har jobbet med dette i over 12 år, uten å være klar over hvordan mine egne pasienter ser".

Optiker Ingebret Mojord fra Mojord og Thoresen i Østfold, som er fylkets største enkeltstående optiker/butikk, finansierte sammen med kommunen utstillingen i Fredrikstad. De har også videresendt informasjon om utstillingen til sine kolleger i optikerforbundene, både i Norge og Sverige.

Allerede i juli 2009, etter at Aftenposten skrev en 4 siders reportasje, med forside om prosjektet i lørdagsbilaget "Leve", kontaktet den danske professoren Lisbeth Tranebjærg ved HS Bispebjerg Hospital i København meg. Vi korresponderer jevnlig for å få utstillingen til Danmark 2010/2011.

Også en amerikansk professor som stoppet opp på utstillingen på åpningsdagen utbrøt ekstatisk "I can't believe what I am seeing! I really had to come all the way to Norway to witness this! You have to come to New York and set it up there!"

Lederen for Lions club i Munchen, Tyskland har vist interesse for utstillingen. Vi kan derfor si at vi er i ferd med å innfri vår målsetning som beskrevet i prosjektsøknaden om å være "En god ambassadør for norsk kunst, kultur og frivillige organisasjoner" i utlandet.

3. Arkitekter og departementet.

25. oktober var jeg invitert til å holde et foredrag for Norske arkitekters landsforbund, på Chateau Neuf i Oslo. Seminaret handlet om universell utforming og jeg skulle snakke om brukerperspektiv. Illustrert med bilder fra utstillingen snakket jeg om hvordan mennesker med forskjellige synshemninger orienterer seg og ser verden. Det er også interesse fra departementet om den kunnskapen dette prosjektet har gitt oss.

4. Montrene

I prosjektsøknaden er det beskrevet i et av kapitlene om gjenbruken av

montrene. Vi har allerede fått etterspørsel fra flere interessenter om leie av montrene.

Kapitel 4. Oppsummering

Fotoutstillingen "Mer enn ingenting" må sies å ha vært svært vellykket og verdt det store investeringsbeløpet.

Stiftelsen Helse og Rehabilitering har gjennom prosjektet blitt gjort kjent for mer enn million publikummere i løpet av 4 måneder i 2009, og er blitt forbundet med tunge, prestisjefylte, og kjente navn som Edvard Munch, Tom Sandberg, Knut Bry, Marcel Lelienhof, Guri Dahl, Per Heimly, Aksel Hennie, Maria Bonnevie, Victoria Winge, Fabian Stang og Anniken Huitfeldt, for å nevne noen. Prosjektet har fått god pressedekning i 2009 og har fortsatt hele 2010 fremfor seg.

Utstillingen har gitt Norges Blindeforbund et utrolig godt verktøy for å knytte videre forbindelser og ikke minst fått frem budskapet sitt på en frisk og nyskapende måte.

For å sitere fagsjef for forebygging ved Helse og Rehabilitering, Jan Melby under åpningsinnlegget: "Etter min oppfatning er denne fotoutstillingen langt mer virkningsfull enn noen av de holdningskampanjer vi vanligvis er med på å støtte..."

En stor takk til Stiftelsen Helse og Rehabilitering.